

РАДА ПРОКУРОРІВ УКРАЇНИ

Р І Ш Е Н Н Я

№ 18-нзп-23

07 грудня 2023 року

місто Київ

Про розгляд повідомлення прокурора першого відділу управління захисту інвестицій та запровадження спеціалізації прокурорів Департаменту кримінальної політики та захисту інвестицій Офісу Генерального прокурора Чумака Максима Олександровича про загрозу незалежності прокурора

До Ради прокурорів України 18.09.2023 звернувся прокурор першого відділу управління захисту інвестицій та запровадження спеціалізації прокурорів Департаменту кримінальної політики та захисту інвестицій Офісу Генерального прокурора Чумак Максим Олександрович з повідомленням про загрозу незалежності прокурора.

Інформація про зміст звернення

Заявник вказує, що в Оболонському районному суді міста Києва з грудня 2020 року підтримується публічне обвинувачення у кримінальному провадженні стосовно *Особи 1* за ч. 2 ст. 15, ст. 340, ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 27, ч. 2 ст. 28, ст. 340, ч. 3 ст. 27, ч. 2 ст. 376¹ КК України, *Особи 2* за ч. 2 ст. 376¹ КК України, *Особи 3* за ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 28, ст. 340 КК України.

Відповідно до висунутого обвинувачення (*обвинувальний акт за результатами зміни обвинувачення в суді від 16.06.2022*), судді Обухівського районного суду Київської області *Особи 1* та *Особи 3* у січні 2014 року за обставин, зазначених в обвинувальному акті, умисно вчинили дії, спрямовані на незаконне перешкоджання організації та проведенню акцій протесту (*які отримали назву Революція Гідності, Автомайдан*), шляхом притягнення потерпілих до адміністративної відповідальності та позбавлення їх права керування транспортними засобами.

Крім того, голова Обухівського районного суду Київської області *Особа 1* та заступник керівника апарату Обухівського районного суду Київської області *Особа 2*, у січні 2014 року за обставин, зазначених в обвинувальному акті, умисно вчинили дії, спрямовані на незаконне втручання в роботу автоматизованої системи вказаного суду з метою забезпечення

безальтернативного розподілу справи на суддю *Особа 3*, який притягнув потерпілого до адміністративної відповідальності та позбавив його права керування транспортними засобами.

Захист обвинувачених *Особи 2* та *Особи 1* здійснює адвокат Отрош Володимир Михайлович.

У ході судового розгляду зазначеної справи адвокат Отрош В.М. систематично (30.12.2022, 03.02.2023, 25.05.2023, 31.07.2023, 03.08.2023) вчиняв активні дії, спрямовані на те, щоб вплинути на позицію Чумака М.О. як прокурора у кримінальному провадженні під час розгляду судом клопотання сторони захисту про надання дозволу на проведення обшуків в Державній судовій адміністрації України, ДП «Інформаційні судові системи», Обухівського районного суду Київської області та Територіальному управлінні Державної судової адміністрації України в Київській області (далі - клопотання захисника).

Такий протиправний вплив адвокат Отрош В.М. вчиняв в Оболонському районному суді міста Києва у ході особистого спілкування з Чумаком М.О. перед судовими засіданнями (25.05.2023, 03.08.2023) та за допомогою месенджера «WhatsApp», шляхом надіслання зі свого номеру мобільного телефону на номер Чумака М.О. повідомлень щодо необхідності підтримання його клопотання (30.12.2022, 03.02.2023, 25.05.2023, 31.07.2023).

При цьому під час такого спілкування адвокат Отрош В.М. дав зрозуміти, що у випадку, якщо таке клопотання не буде підтримано Чумаком М.О., він буде вживати «заходи прокурорського реагування», направляти запити в органи адвокатського самоврядування та за місцем роботи з метою встановлення «процесуального статусу» Чумака М.О.

Під час судового засідання, яке відбулося 03.08.2023, судом розглянуто клопотання захисника. На цьому засіданні Чумаком М.О. як прокурором у кримінальному провадженні на основі внутрішнього переконання та матеріалів кримінального провадження висловлено позицію сторони обвинувачення, що клопотання захисника є необґрунтованим та таким, що не підлягає задоволенню.

З урахуванням думки Чумака М.О. судом відмовлено в задоволенні клопотання захисника та 03.08.2023 оголошено резолютивну частину ухвали (повний текст ухвали виготовлено 07.08.2023).

Після цього, 24.08.2023 адвокат Отрош В.М. з використанням месенджера «WhatsApp» зі свого номеру мобільного телефону надіслав Чумаку М.О. повідомлення із фотозображенням. Зі змісту зазначеного повідомлення адвокат Отрош В.М. дав зрозуміти, що він розпочав збирати стосовно Чумака М.О. інформацію, а також те, що від Ради адвокатів Дніпропетровської області вже отримав певну інформацію.

У подальшому, Чумаку М.О. стало відомо, що адвокат Отрош В.М., використовуючи повноваження захисника обвинуваченої Особи 1, 17.08.2023 (тобто після висловлення позиції щодо його клопотання 03.08.2023) надіслав до

Офісу Генерального прокурора, Дніпропетровської обласної прокуратури та Ради адвокатів Дніпропетровської області адвокатський запит з метою отримання стосовно Чумака М.О. інформації та копії документів.

При цьому зміст адвокатського запиту та характер запитуваної інформації вказує на те, що такий запит надіслано з метою вчинення незаконного впливу (*тиску*) на Чумака М.О. як прокурора та є проявом протиправної реакції на процесуальну позицію у кримінальному провадженні.

Зокрема, адвокат Отрош В.М. в адвокатському запиті ставить питання щодо надання йому відомостей про родинні зв'язки, результатів атестації (*оцінювання загальних здібностей*), перебування у відпустках та на лікарняних протягом 2017- 2021 років, а також щодо проведення стосовно Чумака М.О. службових розслідувань.

При цьому запитувана в адвокатському запиті інформації не стосується обставин справи та необхідності надання правничої допомоги Особі 1 у такій справі, оскільки зазначена інформація ніяким чином не впливає на доведеність вини обвинуваченої Особи 1 та наслідків розгляду кримінального провадження.

Так само, з огляду на положення ст. 77 КПК України, запитувана стосовно Чумака М.О. інформація не може бути використана як підстава для його відводу у справі.

Крім того, не обмежуючись лише тільки адвокатським запитом, захисник Отрош В.М., незважаючи на положення законодавства України в частині заборони втручання у процесуальну діяльність прокурора, продовжив вчиняти дії, спрямовані на незаконний вплив та тиск у здійсненні повноважень прокурора.

Так, 05.09.2023 в Оболонському районному суді міста Києва адвокат Отрош В.М. під час надання Чумаку М.О. як прокурору та представнику потерпілих додаткових матеріалів, отриманих стороною захисту під час судового розгляду, надав письмовий лист за власним підписом від 05.09.2023.

У даному листі захисник, серед іншого, пропонує Чумаку М.О. як прокурору у кримінальному провадженні вчинити окремі процесуальні дії (*надати інформацію з ЄРДР, підтвердити або спростувати факт закриття кримінального провадження*) та прийняти процесуальне рішення (*змінити обвинувачення*).

При цьому кримінальне процесуальне законодавство України не передбачає надання таких пропозицій прокурору під час судового розгляду, що є очевидним для адвоката Отроша В.М., оскільки такий лист не містить правових підстав для таких дій або посилання на такі підстави (*статей КПК України*).

Поряд з цим, зазначений лист адвоката містить висловлювання, які очевидно виходять за межі обґрунтованої критики діяльності прокурора, мають негативний характер, виражаються в зневажливій, принизливій формі та спрямовані на приниження честі прокурора. А саме:

«... сторона захисту пропонує прокурору Чумаку Максиму: ... 3) змінити обвинувачення у суді та виключити з фабул інкримінованих всім обвинуваченим

злочинів обставини щодо втрати матеріалів справи стосовно Особи 4 (маю надію, що не має необхідності пояснювати прокурору чому це треба зробити з огляду на конкретні обставини справи)...»;

- «... наша сторона, з огляду на Ваші вкрай низькі інтелектуально-вольові процесуальні здібності, дає Вам підказку як можна уникнути постановлення в найближчому майбутньому виправдувального вироку...»;

- «...пане Максиме, подумайте над зміною обвинувачення у суді з метою виключення з фавул обвинувачення окремих обставин - досить підірвати авторитет органів прокуратури України шляхом ігнорування базових основ кримінально-правової кваліфікації».

Наявність таких висловлювань адвоката Отроша В.М. підтверджує дійсну спрямованість його дій, які мають незаконний, систематичний та нав'язливий характер. При цьому вчинення зазначених дій прямо заборонено законом (ч. 5 ст. 16 Закону України «Про прокуратуру») та є такими, які не пов'язані з наданням правничої допомоги клієнту у справі.

Адвокат не повинен використовувати свої повноваження як захисника в інших цілях, крім тих, які передбачені в кримінальному процесуальному законодавстві України та законодавстві про адвокатуру та адвокатську діяльність. Надіслання адвокатського запиту не з метою надання правничої допомоги клієнту суперечить ч. 1 ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Крім того, адвокат, виконуючи функцію захисника в суді, зобов'язаний дотримуватися вимог Правил адвокатської етики (ст. ст. 42, 44), з яких серед іншого випливає, що відносини між прокурорами та адвокатами мають ґрунтуватися на розумінні обов'язків один одного, взаємоповазі один до одного та незалежності один від одного.

Таким чином, на переконання Чумака М.О., надіслання адвокатом Отрошем В.М. захисником обвинуваченої Особи 1 адвокатського запиту від 17.08.2023 стосовно прокурора, який підтримує публічне обвинувачення у справі, в поєднанні (сукупності) з його діями (поведінкою), які зазначені в пунктах 6, 7, 10, 13, 17-20, вказує на незаконний вплив та тиск у здійсненні повноважень прокурора, недотримання меж обґрунтованої критики діяльності прокурора.

Крім того, 06.12.2023 прокурором Чумаком М.О. надані копія ухвали від 25.10.2023 у справі №756/14096/18, та копія рішення ВРП № 247/0/15-23 від 23.03.2023.

Обставини, встановлені за результатами вивчення наданих матеріалів щодо дій і рішень службових осіб у кримінальних провадженнях

До повідомлення прокурор Чумак М.О. додав матеріали кримінального провадження, зокрема, копію листа адвоката Отроша В.М. від 05.09.2023, витяги з листування в месенджері « WhatsApp», журнал судового засідання від 03.08.2023, копію ухвали Оболонського районного суду міста Києва від 03.08.2023 у справі №756/14096/18, адвокатського запиту адвоката Отроша В.М. від 17.08.2023.

За запитом Ради прокурорів України Департаментом кадрової роботи та державної служби надані копії документів:, документів, наданих цим департаментом адвокату Отрошу В.М.

Вказані документи досліджені Радою прокурорів України.

Зокрема, адвокатський запит адвоката Отроша В.М. від 17.08.2023 до Офісу Генерального прокурора, Дніпропетровської обласної прокуратури та Ради адвокатів Дніпропетровської області (за ордером, виданим на підставі договору зі Степановою О.С. про надання правової допомоги № 28.07.21С від 28.07.2021). У цьому запиті адвокат Отрош В.М. поставив, зокрема, наступні питання:

- У які періоди часу Чумак М.О. перебував у відпустках та на лікарняних упродовж 2017-2021 років;
- Чи здійснювалось оцінювання (тестування) Чумака М.О. з метою виявлення рівня розвитку абстрактного, вербального та логічного мислення? Якщо так – то коли, ким та які результати такого оцінювання (тестування)?
- Чи перебуває Чумак В.О. у родинних відносинах або інших близьких зв'язках з колишнім заступником Генерального прокурора Чумаком Віктором Васильовичем.

Відомості та документи надані адвокатом Отрошем В.М..

У своєму поясненні Отрош В.М. пояснив: що вказане кримінальне провадження перебуває на розгляді суду вже 5 років. У вказаному кримінальному провадженні він як адвокат на підставі договорів про надання правничої допомоги надає правову допомогу (*захист*) обвинуваченій Особі 1 та обвинуваченій Особі 2. Одночасно зауважує, що його повноваження за договорами не є обмеженими – та він уповноважений надавати вказаним особам будь-який вид правової допомоги, а не лише захист у вказаному кримінальному провадженні. У кінці липня 2021 року Отрош В.М. ознайомився зі справою у суді, а у серпні 2021 року вперше приймав участі у судовому розгляді як захисник (*спочатку Особи 1, а через рік також і Особи 2*).

Станом на серпень 2021 року Чумак М.О. був прокурором першого відділу процесуального керівництва Департаменту організації, процесуального керівництва досудовим розслідуванням та підтримання публічного обвинувачення у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені у зв'язку із масовими протестами у 2013- 2014 роках Офісу Генерального прокурора.

На думку Отроша В.М. першопричини непорозуміння з Чумаком М.О. - низька стресостійкість та рівень комунікативних якостей останнього, а також відсутність почуття гумору, а причини другого плану - низький кваліфікаційний рівень та істотні недоліки у роботі Чумака М.О., які є очевидними для будь-якого стороннього спостерігача з базовим рівнем знань у сфері права.

На переконання Отроша В.М., прокурор (*а тим більше, який підтримує державне обвинувачення у суді*) має володіти таким діловими і особистими якостями як стресостійкість та емоційна стабільність. Комунікативні якості прокурора також повинні відповідати високому рівню, а самоконтроль та стресостійкість є основою діяльності прокурора.

Починаючи з серпня 2021 року Отрош В.М. неодноразово спілкувався з Чумаком М.О. Таке спілкування було як до, так і після судових засідань у кримінальному провадженні, та в судових засіданнях в межах процедури судового розгляду. Ніколи не мали місце факти їхнього спілкування на якійсь нейтральній території - або в будівлі Оболонського районного суду міста Києва або поряд з нею.

Спілкування з Чумаком М.О. мало місце також і в месенджері «WhatsApp» (*переважно*), а також е-поштою.

Предметом спілкування були як власне вказане кримінальне провадження (*повідомляли один одного про дати судових засідань, відкривали один одному отримані додаткові докази тощо*), так і непов'язані з цим кримінальним провадженням обставини (*зокрема, вітання зі святами, спілкування про погоду, кінофільми та інше*). Переважна частина живого спілкування, яке мало місце перед або після судових засідань, відбувалась при учасниках процесу вказаного провадження.

Що стосується критики Чумака М.О.: він є прокурором з 12 річним стажем, працівником без перебільшення головного правоохоронного органу, працює в Офісі Генерального прокурора як найвищому по ієрархії органі системи прокуратури України. Діяльність Чумака М.О. як суб'єкта владних повноважень, який, у тому числі, реалізує таку основну функцію прокуратури як підтримання державного обвинувачення, та особи, яка перебуває на публічній службі - може бути предметом не лише критики, а й достатньо гострої критики. Чумак М.О. як представник держави повинен розуміти, що кожні його дія/рішення/бездіяльність - можуть бути предметом критики.

Такі обставини Чумак М.О. повинен дуже добре усвідомлювати піднімаючи питання щодо недотримання меж обґрунтованої критики його діяльності.

Майже в кожному судовому засіданні Отрош В.М. активно критикував Чумака М.О., завжди прямо і відкрито заявляв судді про низький рівень знань Чумака М.О. та обґрунтовано доводив це перед судом у контексті обставин кримінального провадження. Це власне частина процесуальної роботи як захисника.

Отрош В.М. також підтверджує, що неодноразово робив зауваження Чумаку М.О. в першу чергу і здебільшого, це були зауваження щодо його невихованості - а саме, коли він не вітався словесно при зустрічах перед судовими засіданнями або не прощався після судових засідань, у тому числі шляхом рукопотискання. Такі прояви невихованості Чумака М.О. почались

приблизно влітку 2022 року, однак не спостерігалися раніше. Свідками таких зауважень були учасники вказаного кримінального провадження. Аналогічні зауваження робив у переписці у месенджері «WhatsApp». І це не про високі стандарти етичної поведінки, це про мінімальну вихованість.

Крім того, робив зауваження щодо «необхідності не в телефоні в засіданні гратися, а уважно слідкувати за перебігом судового засідання». Такий факт мав місце мінімум 1 раз.

Водночас була також і ситуація, коли Отрош В.М. запитав у Чумака М.О. чи вивчав він у ВНЗ предмет “логіка”. Особисто Отрош В.М. вивчив на 1 курсі цей надважливий для кожного юриста предмет, на що Чумак М.О. відповів, що не вивчав. В свою чергу Отрош В.М. йому порадив все ж таки ознайомитись з цією дисципліною для загального розвитку, порекомендував навчальні посібники з цього предмету і запропонував навіть надати такі посібники у тимчасове користування.

Аналогічно Отрош В.М. рекомендував Чумаку М.О. поглиблювати знання щодо кримінально-правової кваліфікації; зокрема, рекомендував навчальний посібник “Основи кримінально правової кваліфікації” авторства Навроцького В.О.

Отрош В.М. категорично заперечує всі звинувачення Чумака М.О., які містяться у повідомленні про загрозу незалежності.

З самого початку участі Отроша В.М. у судовому розгляді кримінального провадження з клієнтами було узгоджено концепцію захисту по інкримінованому їм спільному епізоду втручання в АСДС/КП «Д-3». Така концепція полягала у доведенні того, що АСДС/КП «Д-3» станом на момент події інкримінованого злочину не відповідала вимогам з технічного захисту інформації, а сама програма “Д-3” функціонувала некоректно. Кінцевою метою цієї концепції було подача суду клопотання про проведення додаткової експертизи комп’ютерної техніки та програмних продуктів з метою спростування висновку експертизи комп’ютерної техніки та програмних продуктів, проведеної КНДІСЕ МЮУ за клопотання сторони обвинувачення на етапі досудового розслідування.

З метою реалізації цієї концепції захисту було узгоджено наступне: отримання всієї можливої документації на АСДС/КП “Д-3” (*в першу чергу, проектно-експлуатаційної*) шляхом спочатку адвокатських запитів, у випадку невідомості запитів - шляхом тимчасового доступу, а у випадку невідомості останніх - шляхом обшуку у порядку ст. 166 КПК України.

Прогнозованим результатом було вжиття всіх можливих з боку захисту процесуальних заходів для отримання таких документів з метою заявлення клопотання про проведення додаткової експертизи.

У сторони захисту з самого початку вжиття вказаного комплексу дій була достовірна інформація (*інсайд*) про те, що необхідна для проведення

додаткової експертизи документація ВІДСУТНЯ в ДСА України, ТУ ДСА в Київській області, ДП "ІСС" та Обухівському районному суді Київської області. Як і відсутня у природі взагалі.

У подальшому, у ході подачі адвокатських запитів та отримання на них відповідей вказаний інсайд лише підтверджувався конкретними доказами. Зокрема, надана у відповідь на адвокатський запит та долучена до матеріалів кримінального провадження інформація Державного підприємства "Інформаційні судові системи" (*яке є технічним адміністратором АСДС*) про те, що АСДС та КП "Д-3" не проходили держави експертизу у сфері технічного захисту інформації та станом на січень 2014 року комплексна система захисту інформації з підтвердженою відповідністю для АСДС та КП "Д-3" впроваджена не була.

Враховуючи, що на адвокатські запити не було повних відповідей - захист перейшов до наступної стадії у виді заявлення клопотання про тимчасовий доступ, який не давав позитивних результатів (*точніше для сторони захисту такі результати були саме позитивними*). Сторона захисту вкотре досягла успіху - документи не були отримані, точніше їх відмовились надавати вказані установи з посиланням на незрозумілість ухвали суду про тимчасовий доступ, знищення документів і таке інше.

Фактично вказані установи відмовились виконувати ухвалу суду про тимчасовий доступ. У зв'язку із цим Отрошем В.М. і було підготовлено клопотання про обшук у порядку ст. 166 КПК України (*єдиний випадок коли сторона захисту взагалі може за КПК подавати таке клопотання*).

Очікування для сторони захисту щодо розгляду клопотання про обшук були такими: 1) задоволення його судом і щоб прокурор заперечував проти такого клопотання; 2) щоб суд відмовив і щоб прокурор заперечував проти такого клопотання.

Вкрай бажаним і об'єктивно очікуваним для Отроша В.М. результатом був саме другий варіант. Пояснення: 1) суди не задовольняють такі клопотання сторони захисту (*у цьому двічі особисто пересвідчився у власній практиці*); наскільки відомо з 2012 року такі клопотання задовольнялись судами України лише двічі; 2) сторона захисту вичерпала б весь можливий процесуальний і законний інструментарій для отримання вказаних документів; 3) сторона захисту швидше б перейшла до наступної кінцевої стадії в межах узгодженої концепції захисту по епізоду втручання в АСДС - заявлення клопотання про додаткову експертизу; 4) прогнозованим результатом експертизи у випадку її призначення - була б об'єктивна неможливість надання експертом відповідей на ряд запитань (*фактично на всі запитання*) через ненадання вищезазначеної документації; 5) у випадку якщо б експерт запитав таку інформації (*надіслав запит до суду як ініціатора експертизи*) - у сторони захисту була б вигідна позиція, яка б зводилась до того що всі можливі і неможливі дії, спрямовані на пошук документів, вже були вчинені на попередніх стадіях розгляду справ

б) і головне - сторона захисту могла б вигідно звертати увагу суду на те, що прокурор сам не тільки не виконував обов'язок щодо доказування, а й заперечував щодо задоволення клопотання про обшук коли захисту намагалася отримати документ, які мають виключне значення для об'єктивного вирішення справи.

Так 05.09.2023 року перед судовим засіданням Отрошем В.М. у порядку інформування Чумаку М.О. був наданий проект клопотання про додаткову експертизу. Станом на сьогодні сторона захисту не мала об'єктивної змоги заявити це клопотання у зв'язку з розглядом судом ряду інших клопотань.

Тобто, сторона захисту пропонувала прокурору *(без будь-яких погроз і чогось подібного)* підтримати вказане клопотання про обшук не для того, щоб Чумак М.О. його підтримував, а навпаки - щоб заперечував. Це була елементарна для розуміння комбінація, тактичний прийом і процесуальна хитрість сторони захисту, не більше і не менше.

Щодо нібито «погроз» з боку Отроша В.М. про вжиття «заходів прокурорського реагування».

У повідомленні Чумака М.О., міститься інформації нібито про те, що Отрош В.М. схиляв Чумака М.О. підтримати вищевказане клопотання про обшук із застосуванням “погроз” застосування “заходів прокурорського реагування”, направлення щодо нього запитів в органи адвокатського самоврядування та за місцем роботи з метою встановлення його “процесуального статусу”.

Отрош В.М. категорично заявляє, що жодного разу не погрожував Чумаку М.О. вжиттям або невжиттям будь-яких заходів у випадку якщо він підтримає/не підтримає його клопотання про обшук або будь-яке інше клопотання. Також ніколи не схиляв прокурора до будь-яких дій/рішень/бездіяльності під загрозою застосування до нього будь-яких санкцій.

Щодо “заходів прокурорського реагування” - такий вислів Отрош В.М. дійсно застосовував під час спілкування з Чумаком М.О. у месенджері «WhatsApp» та застосовував такий вислів виключно як реагування на відсутність у Чумака М.О. елементарного виховання у зв'язку із тим, що останній з ним ні словесно, ні шляхом рукопотискання неодноразово не вітався. Виключно у цьому контексті, а не у зв'язку із його процесуальною діяльністю як прокурора. І більш того, такий вислів застосовувався як жарт. Цим висловом Отрош В.М. намагався вкотре акцентувати увагу Чумака М.О. у жартівливій формі на його недостойну поведінку через недотримання елементарних правил поведінки, не більше і не менше *(власне контекст переписки це прямо підтверджує)*.

17.08.2023 року Отрошем В.М. направлений адвокатський запит в інтересах клієнтки до Офісу Генерального прокурора, Дніпропетровської

обласної прокуратури та Ради адвокатів Дніпропетровської області з метою отримання інформації щодо Чумака М.О.

Реальна мета направлення цих запитів: направлялись у межах надання правової допомоги клієнті. Тобто, такі запити не були самоправною діяльністю Отроша В.М.; використання отриманої інформації виключно для однієї процесуальної цілі - подачі обґрунтованої заяви про відвід Чумака М.О. як прокурора від участі у судовому розгляді кримінального провадження.

Так, приблизно у листопаді 2022 року стороною захисту була отримана інформація про те, що колишній заступник Генерального прокурора Чумак Віктор Васильович пролобіював переведення Чумака М.О. з органів прокуратури Дніпропетровської області до Офісу Генерального прокурора. При цьому, за наявною інформацією пролобіював питання працевлаштування Чумака М.О. в ОГП у вкрай сумнівний корупційний спосіб. Також була отримана інформація, що Чумак Максим перебуває у родинних відносинах із паном Чумаком Віктором. Така інформація не була достовірною, однак джерело її походження вселяло довіру. Приблизно у листопаді 2022 року Отрош В.М. доніс таку інформацію до клієнтів для загального відома, з якими було попередньо узгоджено, що у випадку підтвердження вказаної інформації або наявності будь-якої додаткової інформації - така інформація може бути використана для процесуальної цілі відводу Чумака М.О.

Крім того, приблизно на початку березня 2023 року, перебуваючи в Печерському районному суді міста Києва у робочих справах, Отрош В.М. зустрів свого старого знайомого пана Олексія Парфенюка. У ході спілкування мова зайшла за Чумака М.О. Пан Олексій повідомив інформацію, що Чумак М.О. ще з кінця 2022 року не є прокурором Департаменту організації, процесуального керівництва досудовим розслідуванням та підтримання публічного обвинувачення у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені у зв'язку із масовими протестами у 2013-2014 роках ОГП, а працює зовсім в іншому структурному підрозділі - Департаменті кримінальної політики та захисту інвестицій ОГП. Це вкрай здивувало Отроша В.М., оскільки у постанові про групу прокурорів у кримінальному провадженні, Чумак М.О. був зазначений як прокурор першого відділу процесуального керівництва Департаменту організації, процесуального керівництва досудовим розслідуванням та підтримання публічного обвинувачення у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені у зв'язку із масовими протестами у 2013-2014 роках ОГП. Отрош В.М. одразу доніс таку інформацію до клієнтів для загального відома, з якими було попередньо узгоджено, що у випадку підтвердження вказаної інформації або наявності будь-якої додаткової інформації - така інформація може бути використана для процесуальної цілі відводу Чумака М.О.

Крім того, приблизно в кінці березня 2023 року Отрошу В.М. з відкритих джерел, а саме з ЄРАУ, стало відомо, що у травні 2021 року Радою адвокатів Дніпропетровської області Чумаку М.О. видано свідоцтво про право

на заняття адвокатською діяльністю. Отрош В.М. одразу доніс таку інформацію до клієнтів, з якими було попередньо узгоджено, що у випадку підтвердження вказаної інформації або наявності будь-якої додаткової інформації - така інформація може бути використана для процесуальної цілі відводу Чумака М.О.

У подальшому, Отрош В.М. неодноразово спілкувався із клієнтками з приводу вказаних вище обставин. Окремо зауважував про нагальну необхідність перевірки вказаної вище інформації щодо Чумака М.О., зазначав що наявність адвокатського статусу є підставою для відводу прокурора, оскільки підриває довіру до незалежності і неупередженості прокурора: більш того, окреме занепокоєння висловлював з приводу можливої зміни посади Чумаком М.О. та можливої неповноважності його участі у справі. Ці обставини були об'єктивними ризиками для клієнтів Отроша В.М.

У квітні 2023 року Отрош В.М. отримав достовірну усну інформацію від органів адвокатського самоврядування про те, що Чумак М.О. дійсно є адвокатом з травня 2021 року. Таку інформацію повідомив клієнтам і вкотре наголосив про ризики участі у справі прокурора, який підлягає відводу через наявність у нього статусу адвоката.

Лише у серпні 2023 року Отрош В.М. остаточно узгодив з клієнтками спільну позицію щодо необхідності подачі до суду заяви про відвід Чумака М.О. у випадку підтвердження вказаних вище обставин. Тоді ж клієнтка надала доручення Отрошу В.М. щодо підготовки адвокатського запит в її інтересах щодо Чумака М.О. з метою перевірки вказаних обставин, а також перевірки інших обставин, які можуть бути використані для висловлення недовіри прокурору у процесуально передбачений спосіб.

Додатково зауважує, що він неодноразово у ході спілкування задавав Чумаку М.О. питання з вказаних обставин, які могли стати підставою для його відводу. Жодного разу Чумак М.О. не відповів на його питання щодо вказаних обставин (*тобто, не підтверджував і не заперечувався*), а лише конфузився і червонів. Отрош В.М. неодноразово роз'яснював Чумаку М.О. про недопустимість створення ситуації, яка може загрожувати інтересам клієнтів через його адвокатський статус та відсутність повноважень на участь у кримінальному провадженні (*мається на увазі зміна посади в ОГПІ та відсутність нової постанови про групи прокурорів у зв'язку із зміною посади*). Також неодноразово наголошував Чумаку М.О. про намір сторони захисту заявити відвід у випадку підтвердження обставин, щодо набуття ним статусу адвоката та зміни посади; як і неодноразово зауважував про необхідність оновлення групи прокурорів з огляду на зміну його посади. Тобто, намір заявити відвід Отрош В.М. ніколи не приховував і говорив про це прямо перед іншими учасниками процесу.

Таким чином, реальною метою вказаних адвокатських запитів був не тиск на Чумака М.О., а перевірка інформації для цілі подачі заяви про його

відвід.

Отрош В.М. наголошує, що не запитував жодної інформації щодо особи Чумака М.О., яка б носила конфіденційний характер або була іншою інформацією з обмеженим доступом: як і ніколи не поширював подібну інформацію у зв'язку з тим, що нею ніколи не володів.

З відповіді Ради адвокатів Дніпропетровської області від 21.08.2023 року № 558/3- 23 вбачається, що Чумак М.О. 06.03.2020 року звернувся до Ради адвокатів Дніпропетровської області із заявою про направлення на стажування до адвоката Кушніра В.В. До заяви Чумак М.О. долучив оригінал свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту серії ДП № 000751, видане КДКА Дніпропетровської області 29.03.2017 року. У подальшому, на підставі рішення Ради адвокатів Дніпропетровської області від 10.03.2020 року Чумак М.О. проходив стажування з 11.03.2020 року по 21.01.2021 року під керівництвом адвоката Кушніра В.В. Надалі, 14.04.2021 року Радою адвокатів Дніпропетровської області було прийнято рішення про видачу Чумаку М.О. свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, а 13.05.2021 року Чумак М.О. склав присягу адвоката, отримав свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю, подав заяву про внесення відомостей до ЄРАУ та заяву про зупинення права на заняття адвокатською діяльністю. Всі документи Чумаком М.О. було отримано та подано особисто. При цьому, на момент подачі заяви про направлення на стажування Чумаком М.О. було надано завірену копію трудової книжки із записом про призначення на посаду прокурора прокуратури Дніпропетровської області, а у подальшому після завершення періоду стажування Чумаком М.О. було подано Додаток 11, в якому він повідомив Раду адвокатів про відсутність у нього обмежень для набуття статусу адвоката. Одночасно Радою адвокатів Дніпропетровської області надана копія витягу з ЄРАУ з повною інформацією щодо адвоката Чумака М.О.

Таким чином, вказана відповідь Ради адвокатів Дніпропетровської області підтверджує участь Чумака М.О. у процедурі доступу до професії адвоката та фактичне набуття Чумаком М.О. статусу адвоката.

З відповіді Дніпропетровської обласної прокуратури від 24.08.2023 року № 07-47- 23 вбачається, що Чумак М.О. у період з 02.2011 року по 03.2021 року безперервно обіймав різні прокурорські посади в органах прокуратури Дніпропетровської області. У подальшому, наказом виконувача обов'язків керівника обласної прокуратури від 10.03.2021 року № 293к Чумака М.О. звільнено з посади прокурора другого відділу процесуального керівництва управління процесуального керівництва у кримінальних провадженнях слідчих ТУ ДБР Дніпропетровської обласної прокуратури та органів Дніпропетровської обласної прокуратури з 11 березня 2021 року в порядку переведення до Офісу Генерального прокурора (*п. 5 ч. 1 ст. 36 КЗпП України*). Особова справа направлена 16.03.2021 до Офісу Генерального прокурора.

З відповіді Офісу Генерального прокурора від 06.09.2023 року

№ 07- 929- 21 вбачається, що Чумак М.О. безперервно працює в органах прокуратури з лютого 2011 року, а в Офісі Генерального прокурора - з березня 2021 року. При цьому, у період з 03.2021 року по 11.2022 року Чумак М.О. обіймав посаду прокурора першого відділу процесуального керівництва Департаменту організації процесуального керівництва досудовим розслідуванням та підтримання публічного обвинувачення у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені у зв'язку із масовими протестами у 2013-2014 роках, Офісу Генерального прокурора, а у подальшому з 11.2022 по т.ч. - посаду прокурора першого відділу управління захисту інвестицій та запровадження спеціалізації прокурорів Департаменту кримінальної політики та захисту інвестицій Офісу Генерального прокурора. Окрім того, у період з березня 2021 року по грудень 2021 року Чумак М.О. перебував у щорічній відпустці з 09.08.2021 року по 15.08.2021 року та з 15.12.2021 року по 02.01.2022 року: за цей період в табелях обліку використання робочого часу відсутність Чумака М.О. на роботі у зв'язку з тимчасовою втратою неприцездатності не зафіксовано.

Таким чином, вказані відповіді Офісу Генерального прокурора та Дніпропетровської обласної прокуратури підтверджують факт того, що у період участі у процедурі доступу до професії адвоката Чумак М.О. проходив публічну службу в органах прокуратури на посадах прокурора.

Після отримання вказаної інформації та обговорення її з клієнтами останні надали Отрошу В.М. доручення як захиснику на підготовку заяви про відвід з використанням отриманої інформації та заявлення такого відводу у черговому судовому засіданні.

25.10.2023 року Отрош В.М. як захисник подав у судовому засіданні письмову заяву про відвід Чумаку М.О. з підстави, передбаченої п. 3 ч. 1 ст. 77 КПК України - існування обставин, які викликають обґрунтовані сумніви в його неупередженості.

Обґрунтування заяви було наступним.

Відповідно до усталеної практики Європейського Суду з прав людини, компетентна особа у будь-якому випадку не має права брати участь в здійсненні кримінального провадження, коли у стороннього спостерігача могли б виникнути сумніви в її неупередженості та об'єктивності. Довіра це суб'єктивне ставлення особи на підставі внутрішнього переконання з урахуванням зовнішніх обставин, тому цілком очевидно, що дії та рішення, які прокурором очевидно вчинені не в межах закону, сприймаються особою як негативні й у зв'язку з цим викликають недовіру до такого прокурора.

По-перше, Велика Палата Верховного Суду у постанові від 14 квітня 2021 року у справі № 826/9606/17 (провадження № 11 -292апн20) вже надавала висновок з приводу законності набуття статусу адвоката дійсним працівником прокуратури.

Зокрема, ВП ВС звернула увагу на те, що, претендуючи на набуття права

на заняття адвокатською діяльністю прокурор вступає у позапроцесуальні відносини із Радою адвокатів, адвокатською спільнотою. Доступ до професії адвоката передбачає виконання встановлених законодавством вимог (*стаття 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»*) до осіб, які виявили бажання стати адвокатом. Серед них, зокрема, є вимога проходження стажування. Згідно зі статтею 10 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» стажування здійснюється протягом шести місяців під керівництвом адвоката. За результатами стажування керівник стажування складає звіт про оцінку стажування та направляє його раді адвокатів регіону. Очевидно, що у цьому випадку прокурор перебуває у відносинах підпорядкування з керівником стажування, який є адвокатом. Так само як і під час організації та проведення кваліфікаційного іспиту, який здійснюється кваліфікаційною палатою кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури. На думку Великої Палати Верховного Суду, такі правовідносини між адвокатом і прокурором виходять за межі допустимої сфери відносин між прокурорською та адвокатською спільнотами. Слід окремо підкреслити, що таке розуміння спірних правовідносин не поширюється на осіб, звільнених з посади прокурора або повноваження яких припинено. Наведене свідчить, що намір проходити процедури кваліфікаційного іспиту, стажування та отримати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю перебуваючи на посаді прокурора, є завідомо нелегітимним наміром, оскільки прогнозовано призводить до виникнення обставин несумісності. До того ж наявність статусу адвоката (*захисника*) в особи, яка є прокурором та підтримує державне обвинувачення в суді, ставить під сумнів її незалежність, безсторонність та неупередженість. Водночас Велика Палата Верховного Суду звертає увагу, що у випадку отримання особою, яка є прокурором, свідоцтва про право на заняття **адвокатською** діяльністю та складення присяги адвоката, така особа одночасно опиняється під дією двох присяг - прокурора та адвоката. Аналізуючи тексти Присяги прокурора та Присяги адвоката, можна дійти обґрунтованого висновку, що одночасне перебування під дією двох присяг є неможливим, оскільки їхні тексти суперечать один одному та прямо порушують як незалежність прокурора, так і принципи здійснення адвокатської діяльності - незалежність та конфіденційність.

Окрім того, ВП ВС звернула увагу також і на наступне. Статтею 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (№ 5076-VI) встановлено перелік обмежень щодо несумісності з діяльністю адвоката. Зокрема, несумісною з діяльністю адвоката відповідно до пункту 1 частини першої статті 7 зазначеного Закону є робота на посадах осіб, зазначених у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції». Системне тлумачення положень Закону № 5076-VI свідчить про те, що термін «діяльність адвоката» є тотожним терміну «адвокатська діяльність». Аналіз понять «адвокат» та «адвокатська діяльність», що наведені у статті 1 Закону № 5076-VI, а також зміст статей 4, 6, 19 цього Закону свідчать про те, що обставини несумісності з діяльністю адвоката, визначені статтею 7 зазначеного Закону,

виникають для осіб, які мають (*уже отримали*) такий статус. Велика Палата Верховною Суду звертає увагу на те, що обмеження і способи їх усунення встановлені для осіб, які вже мають статус адвоката та які бажають займатись іншою (*не сумісною з діяльністю адвоката*) діяльністю, а не для прокурорів, які бажають займатись адвокатською діяльністю. З огляду на висновок Великої Палати Верховного Суду про те, що проходження процедур кваліфікаційного іспиту і стажування з метою отримання статусу адвоката є несумісними зі статусом прокурора, рішення Ради адвокатів України від 13 червня 2016 року № 166 «Про затвердження роз'яснення з питань направлення на стажування та видачі за результатами його проходження свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю особам, стосовно яких існують обставини несумісності» не відповідає закону і не підлягає застосуванню в цілому. Водночас відповідно до частини другої статті 9 КАС України суд розглядає адміністративні справи не інакше як за позовною заявою, поданою відповідно до цього Кодексу, в межах позовних вимог; суд може вийти за межі позовних вимог, якщо це необхідно для ефективного захисту прав, свобод, інтересів людини і громадянина, інших суб'єктів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень. Враховуючи, що позивачі оскаржили рішення Ради адвокатів України від 13 червня 2016 року № 166 лише в частині роз'яснень «Щодо складання присяги адвоката України та отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю особою, стосовно якої існують обставини несумісності», зазначене рішення слід визнати протиправним та скасувати в оскарженій частині.

Таким чином, на переконання сторони захисту, Чумак М.О., будучи дійсним працівником прокуратури та отримуючи доступ до професії адвоката у період проходження публічної служби в органах прокуратури - порушив ряд вимог Законів України «Про прокуратуру», «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про запобігання корупції». З огляду на вказані вище обставини та практику Верховного суду, Чумак М.О. не усунув у встановленому законом порядку обставини несумісності та фактично перебуває під дією Присяги прокурора та Присяги адвоката, а одночасне перебування під дією двох присяг є неможливим, оскільки їхні тексти суперечать один одному та прямо порушують як незалежність прокурора, так і принципи здійснення адвокатської діяльності - незалежність та конфіденційність.

По-друге, з відповіді Ради адвокатів Дніпропетровської області від 21.08.2023 року № 558/3-23 вбачається, що 13.05.2021 року Чумак М.О. склав присягу адвоката, отримав свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю, подав заяву про внесення відомостей до ЄРАУ та заяву про зупинення права на заняття адвокатською діяльністю. Всі документи Чумаком М.О. було отримано та подано особисто.

Одночасно, з відповіді Офісу Генерального прокурора від 06.09.2023 року № 07- 929-21 вбачається, що Чумак М.О. станом на 13.05.2021 року був прокурором Офісу Генерального прокурора та не перебував у відпустці або на

лікарняному, а, отже, перебував на робочому місці.

Адресами розташування Офісу Генерального прокурора є місто Київ, вул. Різницька, 13/15, а Ради адвокатів Дніпропетровської області - місто Дніпро, вул. Глинки, 1, поверх 4.

Таким чином, Чумак М.О. 13.05.2021 року (*робочий день*) не міг одночасно знаходитись у двох різних місцях, які знаходяться у різних містах з різницею у відстані майже 500 км.

З метою визначення основних принципів, моральних норм та правил прокурорської етики, якими повинні керуватися прокурори при виконанні своїх службових обов'язків та поза службою. Всеукраїнською конференцією прокурорів 27 квітня 2017 року затверджено Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів.

Поняття «правила прокурорської етики» очевидно не обмежується розмішеними в розділі IV Кодексу вимогами щодо взаємовідносин прокурора з колегами, іншими органами державної влади й посадовими особами, громадянами та засобами масової інформації, а є значно ширшим за змістом. Етичні норми поширюються і на службову сферу, і на приватне життя прокурора, включають у себе як правила професійної діяльності в усіх аспектах, так і вимоги спеціального й загального законодавства й моральні засади суспільного життя. Зазначені норми формують стандарт поведінки, яка має відповідати статусу та сприяти довірі й повазі суспільства до органів прокуратури і представників цієї професії.

Таким чином, вказані вище обставини, викликають у сторонньою спостерігача сумніви у доброчесності, неупередженості та об'єктивності прокурора Чумака М.О.

По-третє, з відповіді Офісу Генерального прокурора від 06.09.2023 № 07-929-21 вбачається, що Чумак М.О. з 11.2022 року по т.ч. обіймає посаду прокурора першого відділу управління захисту інвестицій та запровадження спеціалізації прокурорів Департаменту кримінальної політики та захисту інвестицій Офісу Генерального прокурора.

Вказану обставину прокурор Чумак М.О. не довів до відома суду та учасників судового розгляду кримінального провадження.

Як вже зазначалось вище, повноваження Чумака М.О. як прокурора у вказаному кримінальному провадженні та як старшого групи прокурорів обумовлені постановою заступника Генерального прокурора Якубовського М.В. від 08.11.2021 року, відповідно до якої Чумак М.О. як прокурор першого відділу процесуального керівництва Департаменту організації, процесуального керівництва досудовим розслідуванням та підтримання публічного обвинувачення у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені у зв'язку із масовими протестами у 2013-2014 роках, Офісу Генерального прокурора був уповноважений на участь у кримінальному провадженні.

Разом з тим, з 11.2022 року Чумак М.О. перебуває на іншій посаді в Офісі Генерального прокурора, а отже, не може з цього часу приймати як прокурор участь у судовому розгляді кримінального провадження.

Таким чином, вказані вище обставини унеможливають подальшу участь прокурора Чумака М.О. у судовому розгляді кримінального провадження.

Тобто, підставами заявлення відводу були 3 вказані групи доводів, які обґрунтовувались інформацією отриманою у порядку адвокатських запитів до вказаних установ.

Отрош В.М. окремо наголошує, що кадрові питання в органах прокуратури, якість фахової підготовки прокурорів, біографії останніх і все, що з цим пов'язане, - його взагалі не цікавить, на будь-які процеси з цих питань не впливає і впливати не може і навіть більше, не має жодного бажання надавати цим питанням будь-яку власну особливу оцінку. Однак, зауважує і наголошує, що такі питання можуть бути предметом його професійного інтересу у контексті надання правничої допомоги клієнту.

У подальшому, за результатами розгляду вказаної заяви про відвід прокурора, суд ухвалою від 25.10.2023 року відмовив у її задоволенні.

Реальна і головна мета відводу це узгоджена позиція сторони захисту, яка полягала у тому, щоб шляхом заявлення відводу прокурору з вказаних вище питань мінімізувати потенційні ризики, які можуть виникнути на подальших стадіях судового розгляду *(в першу чергу, в апеляційній і касаційній інстанціях)* щодо питання участі у справі неуповноваженого прокурора у зв'язку з відсутністю його у групі прокурорів з огляду на зміну посади, наявністю статусу адвокат та перебуванням Чумака М.О. під дією двох взаємовиключних присяг. До прикладу, у випадку постановлення судом виправдувального вироку *(а саме такий результат є очікуваним для захисту)* - представник потерпілих, потерпілі та вищестоящі посадові особи ОГП *(Генеральний і його заступники)* зможуть подавати апеляційну/касаційну скарги у зв'язку із істотним порушенням КПК України, а саме з підстав того, що судове провадження здійснено за відсутності прокурора *(п. 3 ч. ст. 412, 438 КПК)*.

Тому, сторона захисту категорична задоволена тим, що питання щодо відводу Чумака М.О. було розглянуто і з цього приводу постановлено рішення суду; у цьому випадку мінімізується ризик того, що вказані обставини можуть створити негативні процесуальні наслідки для клієнтів у майбутньому.

У своєму повідомленні Чумак М.О. вказує, що направлення йому повідомлення, яке містило фотосвітлину частини відповіді Ради адвокатів Дніпропетровської області, було складовою, образно кажучи, "хитрого плану тиску на нього" та "помсти за те, що він не підтримав клопотання сторони захисту про обшук" з боку Отроша В.М.

Після отримання вищевказаної відповіді РА Дніпропетровської області, Отроша В.М. як адвоката дійсно вкрай обурило те, що Чумак М.О. отримавши

ще у 13.05.2021 року свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю - не зводив за 2 роки і 3 місяці прибути до органу адвокатського самоврядування і отримати документ, що посвідчує особу адвоката. Отрош В.М. оцінив таку "бездіяльність" як відверту неповагу до адвокатури України.

Разом з тим, як колега колезі 24.08.2023 року надіслав у «WhatsApp» 2 повідомлення: у першому зауважив що вже мабуть врешті решт треба б і забрати посвідчення адвоката: у другому і була вказана фотосвітлина, яка містила інформацію РА регіону (*частина відповіді на адвокатський запит*), що Чумак М.О. не забрав своє посвідчення адвоката.

Отрош В.М. лише хотів зорієнтувати Чумака М.О. як колегу на недопущення дій, які є проявом неповаги до адвокатської професії, не більше і не менше. Жодного іншого підтексту/натяку його повідомлення з фотосвітлиною, яка містила інформацію про посвідчення адвоката Чумака М.О. - не мало.

Отрош В.М. називає ситуацію, що склалася мінімально конфліктною і вважає, що не потрібно будь-яку мінімально конфліктну робочу ситуацію перетворювати на особисту образу та особисту драму, а у подальшому - на публічний багатоепізодний трилер.

На його переконання, Чумак М.О. схильний драматизувати, сприймати кожен мінімально конфліктну ситуацію робочого характеру як особисту образу, що свідчить про невпевненість у собі, яку останній намагається компенсувати подачею надуманих повідомлень про нібито загрозу його незалежності.

Міжнародна практика з питань незалежності прокурорів

Відповідно до висновків Консультативної ради європейських прокурорів (далі - КРЕП), поняття «незалежність» означає, що прокурори вільні від незаконного втручання у виконання своїх обов'язків з метою забезпечення повного дотримання та застосування закону і принципу верховенства права, і що вони не піддаються жодному політичному тиску або будь-якому незаконному впливу. Незалежність охоплює не лише прокуратуру в цілому, а і її конкретні органи та окремих прокурорів¹.

З практичної точки зору вищенаведене зводиться до кількох важливих принципів для реалізації такої незалежності²:

- заходи для забезпечення такої незалежності повинні встановлюватися через відповідне національне законодавство подібно до того, що стосується незалежності суддів³;
- тому статус, незалежність, порядок зайняття посад і кар'єра прокурорів, подібно до суддів, повинні чітко встановлюватися законом і ґрунтуватися

¹ Див. Висновок 13 (2018) КРЕП про незалежність, підзвітність та етику прокурорів, п. 15-16.

² Див. також Справа ЄСПЛ «Ковеші проти Румунії» (*Kovesi v. Romania*), № 3594/19, п.п.91-93.

³ Висновок 13 (2018) КРЕП про незалежність, підзвітність та етику прокурорів, Рекомендації, розділ і.

- на прозорих та об'єктивних критеріях⁴;
- статус прокурорів повинен забезпечувати їхню зовнішню та внутрішню незалежність, бажано із закріпленням у положеннях на найвищому юридичному рівні та із гарантуванням їхнього застосування таким органом як Рада прокурорів, зокрема у питаннях призначення, кар'єри та дисципліни⁵. Особливо важливо забезпечити належне перебування на посаді та відповідні заходи щодо просування по службі, дисципліни та звільнення прокурорів⁶;
 - протягом кар'єри прокурорів, в тому числі при їх підборі та підвищенні, прокурорів потрібно обирати на підставі їхніх умінь, знань та етичних цінностей, вони повинні проходити належну підготовку для незалежного й неупередженого виконання ними своїх функцій з повним дотриманням етичних стандартів⁷;
 - вказівки від органів виконавчої влади щодо конкретних справ взагалі небажані. У цьому контексті потрібно заборонити вказівки про нездійснення кримінального переслідування, а вказівки про здійснення кримінального переслідування повинні суворо регулюватися відповідно до Рекомендації Rec(2000)19⁸;
 - загальні вказівки щодо пріоритетності прокурорської діяльності, оскільки вони впливають із закону, розвитку міжнародного співробітництва або вимог щодо організації служби повинні надаватися відповідно до закону письмово та у цілком прозорий спосіб⁹. Якщо вказівки прокурорам надають їхні керівники в органі прокуратури, то вони повинні бути надані у письмовому вигляді, прозоро та завжди з метою застосування закону, пошуку правди та забезпечення належного відправлення правосуддя, а також з дотриманням прав людини та основоположних свобод¹⁰;
 - статус, винагорода та ставлення до прокурорів, а також надання виділених для органів прокуратури фінансових, людських та інших ресурсів повинні відповідати, як і з ресурсами для суддів, винятковому характеру місії та конкретним обов'язкам прокурорів¹¹;
 - держави-члени повинні захищати прокурорів при виконанні ними своїх функцій і, за потреби, членів їхніх сімей та засоби до існування¹²;
 - якщо держави-члени хочуть закріпити або зберегти статус судового органу за прокурорами у розумінні Європейської конвенції з прав людини, у своїх системах адміністративної та ієрархічної організації вони повинні забезпечити, аби такий статус надавав їм усі гарантії, зокрема ті, що

⁴ Висновок 13 (2018) КРЕП про незалежність, підзвітність та етику прокурорів, Рекомендації, розділ ііі.

⁵ Висновок 13 (2018) КРЕП про незалежність, підзвітність та етику прокурорів, Рекомендації, розділ ііі.

⁶ Див. Звіт про європейські стандарти щодо незалежності судової системи: Частина II — Прокуратура, ухвалений Венеціанською комісією на 85-й Пленарній сесії (Венеція, 17-18 грудня 2010 року), п. 18; див. також Висновок 9 (2014) КРЕП про європейські норми та принципи стосовно прокурорів, п. 53.

⁷ Висновок 13 (2018) КРЕП про незалежність, підзвітність та етику прокурорів, Рекомендації, розділ іі.

⁸ Висновок 13 (2018) КРЕП про незалежність, підзвітність та етику прокурорів, Рекомендації, розділ іv.

⁹ Висновок 13 (2018) КРЕП про незалежність, підзвітність та етику прокурорів, п. 34-35.

¹⁰ Висновок 13 (2018) КРЕП про незалежність, підзвітність та етику прокурорів, п. 40, Рекомендації, розділ vі.

¹¹ Висновок 13 (2018) КРЕП про незалежність, підзвітність та етику прокурорів, Рекомендації, розділ xі.

¹² Висновок 13 (2018) КРЕП про незалежність, підзвітність та етику прокурорів, Рекомендації, розділ іx.

- потрібні для незалежності¹³;
- широка громадськість і зацікавлені особи повинні на вимогу отримувати відповідну інформацію про прокуратуру та її діяльність. Одночасно прокурори повинні відігравати ключову роль у розповсюдженні такої інформації через відповідні канали та згідно із законом, забезпечуючи при цьому дотримання незалежності прокуратури, презумпції невинуватості, потреб розслідування, захисту персональних даних та інших відповідних аспектів¹⁴.
 - при виконанні прокурорами власних функцій вони і, за потреби, члени їхніх сімей та засоби існування повинні бути захищені.

Правові джерела, що підлягають застосуванню, та юридична оцінка встановлених обставин

Відповідно до статті 131¹ Конституції України прокуратура є складовою частиною системи правосуддя.

Незалежність прокурора забезпечується порядком здійснення повноважень, визначеним процесуальним та іншими законами, заборонаю незаконного впливу, тиску чи втручання у здійснення повноважень прокурора. Здійснюючи функції прокуратури, прокурор є незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску, втручання і керується у своїй діяльності лише Конституцією та законами України. Прокурор має право звернутися з повідомленням про загрозу його незалежності до Ради прокурорів України, яка зобов'язана невідкладно перевірити і розглянути таке звернення за його участю та вжити в межах своїх повноважень, передбачених цим Законом, необхідних заходів для усунення загрози (ст. 16 Закону України «Про прокуратуру»).

Згідно з положенням ст. 4, 7 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів професійна діяльність прокурорів ґрунтується на принципах незалежності та самостійності.

При виконанні службових обов'язків прокурор має бути незалежним від будь-якого впливу, тиску чи втручання в його професійну діяльність, у тому числі органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, зобов'язаний активно, у визначений законодавством спосіб протистояти спробам посягання на його незалежність.

У прийнятті конкретних рішень він повинен бути самостійним, керуватися вимогами закону, морально-етичними принципами професії, відмежовуватися від будь-яких корисливих та приватних інтересів, політичного впливу, тиску з боку громадськості та засобів масової інформації.

Згідно з юридичною позицією Конституційного Суду України, сформульованою у Рішенні від 26 березня 2020 року № 6-р/2020, незалежність прокурорів не є прерогативою або наданим привілеєм, а є гарантією

¹³ Висновок 13 (2018) КРЕП про незалежність, підзвітність та етику прокурорів, Рекомендації, розділ хіі.

¹⁴ Висновок 13 (2018) КРЕП про незалежність, підзвітність та етику прокурорів, Рекомендації, розділ vii.

справедливого, неупередженого та ефективного здійснення ними своїх повноважень (своєї діяльності).

У Висновку № 13(2018) від 23.11.2018 Консультативної ради Європейських прокурорів визначено, що «незалежність» означає, що прокурори не повинні зазнавати незаконного втручання у виконання своїх обов'язків з метою забезпечення повного дотримання та застосування закону та принципу верховенства права, і що вони також не повинні зазнавати будь-якого політичного тиску або незаконного впливу будь-якого характеру.

Пунктами 1, 2 Основних принципів незалежності судових органів, схвалених резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та від 13 грудня 1985 року, передбачено, що незалежність судових органів гарантується державою та закріплюється в конституції або законах країни. Судові органи вирішують передані їм справи безсторонньо, на основі фактів та відповідно до закону, без будь-яких обмежень, неправомірного впливу, спонукання, тиску, погроз або втручання, прямого чи непрямого, з будь-якого боку і з будь-яких би то не було причин.

Відповідно до правової позиції Конституційного Суду України, висловленої в рішеннях від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004 та від 12 липня 2011 року № 8-рп/2011, конституційну гарантію суддівської незалежності щодо заборони впливу на суддів у будь-який спосіб треба розуміти як заборону щодо суддів будь-яких дій незалежно від форми їх прояву з боку державних органів, установ та організацій, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, фізичних та юридичних осіб з метою перешкодити виконанню суддями професійних обов'язків або схилити їх до винесення неправосудного рішення тощо.

Пунктом 11 постанови Пленуму Верховного Суду України від 13 червня 2007 року № 8 «Про незалежність судової влади» встановлено, що втручанням у діяльність судових органів слід розуміти вплив на суддю у будь-якій формі (прохання, вимога, вказівка, погроза, підкуп, насильство, критика судді в засобах масової інформації до вирішення справи у зв'язку з її розглядом тощо) з боку будь-якої особи з метою схилити його до вчинення чи невчинення певних процесуальних дій або ухвалення певного судового рішення.

Відповідно до ст. 45 Правил адвокатської етики, затверджених Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017, у відносинах з іншими учасниками судового провадження адвокат повинен бути стриманим і коректним, реагувати на неправильні дії або вислови цих осіб у формах, передбачених законом, зокрема у формі заяв, клопотань, скарг тощо, бути тактовним при допиті підсудних, потерпілих, сторін у цивільному процесі, свідків та інших осіб.

Як зазначив Європейський суд з прав людини в рішенні від 16.01.2018 у справі «*Čeferin v. Slovenia*» (заява № 40975/08), свобода висловлення думок захищає не тільки суть ідей та інформації, а й ту форму, в якій вони передаються.

І штрафи за неповагу до суду є втручанням у реалізацію права, гарантованого §1 ст.10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Тому єдине питання, яке поставив перед собою Суд, полягає в тому, чи є таке втручання «необхідним у демократичному суспільстві». При цьому ЄСПЛ нагадав про принципи, які були узагальнені раніше при розгляді справ «*Nikula v. Finland*» (§§45—50), «*Steur v. The Netherlands*» (§36) і «*Morice v. France*» (§§128—137 і 139).

Важливим для розуміння позиції ЄСПЛ є також рішення у справі «Аміхалакіоає проти Молдови» (заява №60115/00), в якому ЄСПЛ висловився з приводу допустимої критики суду з боку адвокатів (див. також рішення «Касадо Кока проти Іспанії» (рішення від 24.02.1994). Як зазначає ЄСПЛ, адвокати, безумовно, мають право публічно коментувати процес відправлення правосуддя, втім, їхня критика при цьому не повинна переходити за розумні межі. Більше того, ЄСПЛ указав: маючи юридичну підготовку та професійний досвід заявника, Аміхалакіоає міг передбачити, що його висловлювання підпадають під дію кодексу конституційної юрисдикції Молдови.

Втім, хоча, на думку ЄСПЛ, «висловлювання можуть бути кваліфіковані як прояв певної неповаги до Конституційного суду, їх не можна вважати ні серйозними, ні образливими щодо суддів КС (див. також «Скалка проти Польщі»(заява №43425/98), «Перна проти Італії» (заява №48898/99) та «Нікула проти Фінляндії» (заява №31611/96). В окремій думці судді Павловського відзначено, що «захист честі судів і суддів від негативного впливу та захист незалежності судової системи абсолютного необхідні в демократичному суспільстві». Адже в держави «немає іншого способу виконувати свої обов'язки, крім як накладаючи стягнення за порушення цих принципів». Тому цілком прийнятною є заборона під загрозою штрафу дій, які свідчать про очевидну зневагу до Конституційного суду та процедури конституційного судочинства.

На думку ЄСПЛ, юристи, порівняно з політичними діячами чи журналістами, мають прийняти як аксіому самоцензуру в контексті висловлювань щодо судової системи як такої чи судді зокрема. Так, у рішенні «Вераарт проти Нідерландів» (заява №10807/04) Євросуд зауважив, що, «хоча адвокати також мають право на свободу вираження поглядів, особлива природа юридичної професії накладає відповідні обмеження на їхню публічну поведінку, яка має бути стриманою, чесною та гідною».

У рішенні «Шопфер проти Швейцарії» (заява №25405/94) ЄСПЛ указує, що адвокат «публічно висловив тяжкий, бездоказовий, неприпустимий по тональності жаль з приводу процесу в кримінальній справі, який проходив у цей час». Він спочатку звернувся до преси, яку назвав своєю «останньою надією», і лише потім — до апеляційної інстанції та прокуратури, навівши на підтвердження своєї позиції тільки голослівні твердження. Враховуючи це, а також незначну суму накладеного штрафу, Суд дійшов висновку, що влада, покаравши п. Шопфера, не перевищила допустимих меж. Крім того, ЄСПЛ наголосив, що «діяльність судів — гарантів справедливості, чия місія в правовій державі є основоположною, вимагає довіри з боку громадськості. З огляду на

ключову роль адвокатів у цій сфері слід очікувати, що вони будуть сприяти нормальній діяльності правосуддя, так само як і довірі до нього громадськості».

У справі «Михайлова проти України» (заява №10644/08) ЄСПЛ визнав порушення статті 10 Конвенції поряд із порушеннями інших статей (зокрема пункту 1 статті 6 Конвенції). Суд визнав, що промова заявниці вийшла за межі простої критики рішень судді та перетворилася на особисту критику судді. Проте надмірно суворе покарання, яке заявниця понесла через такі висловлювання у поєднанні зі встановленими недоліками процесу щодо неї, порушили справедливий баланс між необхідністю захисту авторитету суду з одного боку та захисту свободи вираження поглядів заявницею з іншого боку. Слід зазначити, що ця справа має статус *leading case* (провідної справи), тобто такої, рішення якої використовується за зразок у подібних справах.

Справа «Швидка проти України» (заява №17888/12) стосувалася порушення права на свободу вираження поглядів, адже стаття 10 Конвенції захищає не тільки право висловити чи написати свою думку, але й право іншим способом продемонструвати свої політичні погляди. Суд дійшов висновку, що визнання заявниці винною у дрібному хуліганстві та застосування до неї стягнення, передбаченого відповідним положенням, хоча і відповідало вимогам щодо законності, проте було непропорційним переслідуваній меті. Суд не знайшов жодного виправдання тому, що національні суди застосували до заявниці, літньої жінки без судимостей, найбільш суворе покарання за правопорушення, яке не призвело до жодного насильства або загрози, а отже визнав порушення статті 10 Конвенції.

Також вивчені матеріали справи Паіс Пірес де Ліма проти Португалії (заява №70465/12). ЄСПЛ у своєму рішенні зазначив, що розмір компенсації був надмірним.

Вища Рада Правосуддя у своєму рішенні від 16.06.2021 №1358/1дп/15-21 вказала, що факт, який викликає сумніви у неупередженості слідчого судді, або судді при розгляді справи повинен ґрунтуватися на доказах. Ця підстава застосовується лише у випадку доведеності, що суддя/слідчий суддя прямо або опосередковано заінтересований у результаті розгляду справи. Для визнання упередженості потрібні докази, які б свідчили про наявність заінтересованості у результаті розгляду справи.

Оцінка обставин та мотиви прийнятого Радою прокурорів України рішення:

Рада прокурорів вважає, що адвокат Отрош Володимир Михайлович використовуючи месенджер “WhatsUp” та шляхом звернення з адвокатським запитом до органів прокуратури та адвокатури поза межами кримінального провадження № 42017020000000033, вчинив тиск на прокурора Чумака Максима Олександровича.

Зокрема, використовуючи месенджер “WhatsApp” адвокат Отрош В.М. 25.02.2023 направив повідомлення з фото об’єкта і підписом «Око государеве», а 31.07.2023 направив повідомлення наступного змісту: «Переконливо вкотре прошу підтримати наше клопотання по обшукам!», «До речі вас вітатись не вчили на Дніпропетровщині? І це вже не перший раз», «Це так: Якщо у Вас не буде мінімальної культури у спілкуванні (от наприклад не будете вітатись) – то буду вживати заходи прокурорського реагування».

Адвокатський запит адвоката Отроша В.М. від 17.08.2023 до Офісу Генерального прокурора, Дніпропетровської обласної прокуратури та Ради адвокатів Дніпропетровської області (за ордером, виданим на підставі договору зі Степановою О.С. про надання правової допомоги № 28.07.21С від 28.07.2021). У цьому запиті адвокат Отрош В.М. поставив, зокрема, наступні питання:

- У які періоди часу Чумак М.О. перебував у відпустках та на лікарняних упродовж 2017-2021 років;
- Чи здійснювалось оцінювання (тестування) Чумака М.О. з метою виявлення рівня розвитку абстрактного, вербального та логічного мислення? Якщо так – то коли, ким та які результати такого оцінювання (тестування)?
- Чи перебуває Чумак В.О. у родинних відносинах або інших близьких зв’язках з колишнім заступником Генерального прокурора Чумаком Віктором Васильовичем.

Рада враховує позицію ВРП, висловлену вище, згідно з якою факт, який викликає сумніви у неупередженості прокурора при участі у розгляді справи повинен ґрунтуватися на доказах. Ця підстава застосовується лише у випадку доведеності, що прокурор прямо або опосередковано заінтересований у результаті розгляду справи. Для визнання упередженості потрібні докази, які б свідчили про наявність заінтересованості у результаті розгляду справи.

Крім того, 06.12.2023 прокурором Чумаком М.О. надані копія ухвали Оболонського районного суду міста Києва від 25.10.2023 у справі № 756/14096/18, та рішення Вищої Ради правосуддя № 247/0/15-23 від 23.03.2023.

Рада вважає дії адвоката Отроша В.М. як такі, що виходять за межі обґрунтованої критики діяльності прокурора і мають на меті вчинити тиск на прокурора Чумака М.О., який є процесуальним опонентом у кримінальному провадженні № 42017020000000033, яке розглядається у Оболонському районному суді міста Києва.

Шляхом відкритого голосування, на підставі ст. 65, п. 4 ч. 9 ст. 71 Закону України «Про прокуратуру», пп.8 п.4.1 Положення про Раду прокурорів України, затвердженого всеукраїнською конференцією прокурорів 27 квітня 2017 року (у редакції від 28.02.2023), Рада прокурорів України

ВИРІШИЛА:

1. Встановити наявність факту загрози незалежності прокурору першого відділу управління захисту інвестицій та запровадження спеціалізації прокурорів Департаменту кримінальної політики та захисту інвестицій Офісу Генерального прокурора Чумаку Максиму Олександровичу за повідомленням від 18.09.2023 внаслідок дій адвоката Отроша Володимира Михайловича (свідоцтво на право заняття адвокатською діяльністю №1661 від 28.03.2017 видане Радою адвокатів Полтавської області).
2. Про прийняте рішення повідомити Раду адвокатів Луганської області.

Голова Ради прокурорів України

 Анатолій ЄЖОВ